

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Remissvar

SOU 2019:38 Stora brottmål - nya processrättsliga verktyg (dnr Ju2019/02387/Å)

Tingsrättens delar utredningens övergripande grundinställning; att de kvarvarande inkvisitoriska delarna i brottmålsprocessen bör undanröjs. Vad avser den principiella frågan att öka den misstänktes incitament att medverka i utredningen har vi ingen erinran mot detta då det potentiellt kan leda till bl.a. effektivare förundersökningar. Att åklagaren ges befogenhet att begränsa förundersökningen till följd av medverkan har vi ingen invändning mot. Vad gäller förslagen om tidiga förhör hänvisar vi till tingsrättens tidigare remissvar, 2018-03-14, diariernr 2017-319:2. Vi har inte heller någon invändning mot att muntlig förberedelse i brottmål får ett större genomslag.

Beträffande hur utredningens övriga förslag kan komma att påverka den domande verksamheten vill vi lyfta fram följande synpunkter.

Utfästelsebeslut om högsta straff och ett högsta straff i stämningsansökan

Vi ser att det finns ett inbyggt problem med att åklagaren tidigt under förundersökningen ska ta ställning till hela 29 kap. BrB då underlaget för en sådan bedömning vid denna tidpunkt är ofullständigt. För att det ska föreligga ett incitament för den misstänkte att medverka ser vi framför oss att åklagaren måste vara

beredd att ge ett relativt gynnsamt utfästelsebeslut. Åklagaren kan då behöva beakta andra billighetsskäl, utöver medverkan, för att få den misstänkte att medverka. Huruvida dessa billighetsskäl kommer beaktas av tingsrätten vid en eventuell huvudförhandling kan åklagaren svårigen bedöma i ett tidigt skede. Om dessa billighetsskäl, utöver medverkan, vid huvudförhandlingen inte längre är aktuella blir tingsrätten ändock bunden av åklagarens beaktande av billighetsskälerna vid straffmätning. För att åklagaren inte ska binda upp domstolen vid ett för lågt straff kan åklagaren då istället välja att lägga sig relativt högt i utfästelsebeslutet. Incitamentet hos den misstänkte får då antas minska att medverka, varvid syftet med lagändringen inte uppnås. För att rättsväsendets trovärdighet inte ska skadas bedömer vi att åklagaren behöver ge ett utfästelsebeslut som inte avviker allt för mycket från vad domstolen hade kommit fram till. Att åklagaren kan göra en ”korrekt” straffmätning tidigt i förundersökning som ligger i linje med vad domstolen – långt senare och på ett fylligare underlag – skulle komma fram till ser vi inte som troligt.

Då domstolens bedömning av det gemensamma straffmätningensvärdet enligt 29 kap. BrB påverkas mycket vid flerfaldig brottslighet ser vi att det kan, i vissa situationer, uppsåt ett antal tillämpningsproblem. Under förutsättning att det hösta straff som åklagaren har angett omfattar flera gärningar kommer det att uppstå tillämpningsproblem så fort det tillkommer eller försvinner gärningar, med betydande straffvärden, som inte omfattas av det högsta straffet. För att inte domstolen i en sådan situation ska döma ut ett högre straff än det som åklagaren har angett måste åklagaren under huvudförhandlingen redovisa hur han eller hon har kommit fram till det högsta straff som anges i stämningsansökan. Om domstolen ska bli bunden av vad åklagaren anger i denna del kan det ifrågasättas varför inte åklagaren redan i utfästelsebeslutet och i stämningsansökan ska ange dessa omständigheter (vilket åklagaren enligt förslaget inte ska göra). Någon vägledning hur domstolen ska agera vid tillkommande eller bortfallande gärningar som vi nämnt ovan hittar vi inte i utredningen. Olika exempel bör därför lyftas fram i det fortsatta beredningsarbetet för att tydliggöra hur domstolen ska agera.

Vår uppfattning är att domare idag är obenägna att döma till strängare påföljd än vad åklagaren föreslår i sin plädering. Att domstolen ska bli bunden av åklagarens angivande om högsta straff ser vi därför i och för sig inte som problematiskt. Frågan är dock om det inte är mer ändamålsenligt att en generell förändring genomförs som innebär att åklagaren alltid ska ange högsta straff. De tillämpningsproblem som vi lyft fram ovan skulle då inte uppstå. Att försöka skapa processuella regler som tar sikte på stora brottmål, men som ändå är giltiga för alla brottmål, leder till tillämpningsproblem i praktiken och skapar ofullständighet i det processuella systemet. Att föredra då är att möjligen genomföra förändringen fullt ut, att åklagaren alltid anger ett högsta straff, eller inte alls.

Avge inställning i samband med stämning

Idag skickas stämning och kallelse ut samtidigt till den tilltalade av domstols-handläggare. Vid tingsrätten är detta en fråga om masshantering som kräver en tydlig reglering. Enligt förslaget ska huvudregeln bli att inställning ska inhämtas i samband med att stämning utfärdas. Undantag ska kunna göras om det rör sig om bland annat mindre omfattande brottmål. Detta förutsätter dock att någon gör den bedömningen, vilket kommer att behöva göras relativt ofta. Detta kommer leda till att det som idag utgör ett lätt sätt att hantera utfärdande av stämning och kallelser kommer att kompliceras. Något äventyr för den som inte inkommer med inställning finns inte. Mot denna bakgrund och då fördelarna med att få en inställning innan huvudförhandlingen inte väger tyngre än det faktum att förslaget komplicerar en idag lätt hantering av utfärdande av stämning, avstyrker vi förslaget i denna del.

I handläggningen av ärendet har lagmannen Catarina Barketorp, chefsrådmannen Karin Kussak och tingsfiskalen Erik Håkansson, föredragande, deltagit.

Catarina Barketorp

Lagman